

دیدگاه نظریه اخلاقی فضیلت محور در حل تعارضات اخلاقی آموزش دانشجویان پرستاران: مقاله مروری

حسین محمودی^۱، مریم نظام زاده^{۲*}

چکیده

زمینه و هدف: محیط‌های آموزشی و بالینی پرستاران مملو از تعارضات اخلاقی است و مربیان و اساتید آموزش پرستاری در این محیط، برای حرفه‌ای شدن دانشجویان مبتنی بر اخلاق در تلاشند. در این راستا نظریه اخلاقی فضیلت محور، می‌تواند چارچوب اخلاقی مناسبی برای آموزش دانشجویان پرستاری باشد. با این هدف نظریه اخلاقی فضیلت محور در حل تعارضات اخلاقی آموزش دانشجویان پرستاری در یک مطالعه مروری بررسی گردید.

روش بررسی: این مقاله از نوع مروری است و برای شناسایی مطالعات مرتبط، جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر PubMed, Medline Scops, ERIC, Science Direct, Ovid, ProQuest, IranMedex Ethical Conflict, Nurses, انگلیسی تعارض اخلاقی، آموزش، دانشجویان پرستاری، نظریه فضیلت محور و نظریه اخلاقی، Nursing Students, Virtue Theory and Ethical Theory بدون محدودیت زمانی انجام گرفت. مطالعاتی انتخاب شدند که به زبان فارسی یا انگلیسی بوده و متن کامل آن‌ها در دسترس بود. در نهایت از بین ۱۲۷۶۶۰ مقاله ۲۷ مقاله انتخاب شدند.

یافته‌ها: رویکرد اخلاق فضیلت محور در آموزش پرستاری، یادگیرنده محور و هدف آن آموزش مبتنی بر اخلاق به دانشجویان پرستاری است که باعث توسعه‌ی ارزش‌های فردی شده و با ارزش‌های حرفه‌ای همسو می‌شوند و با چهار راهبرد آموزشی الگوسازی، تفکر انتقادی، مطالعه موردی و فرصت‌هایی برای تمرین صورت می‌گیرد.

نتیجه‌گیری: فضیلت مستلزم یک فرآیند پویا و طولانی برای رشد و بلوغ اخلاقی است. که ارزیابی پیشرفت فردی در این زمینه دشوار است اما در آموزش دانشجویان پرستاری می‌توان به عنوان رویکردی برای پرورش خصوصیات اخلاقی و منش پرستاران آینده در نظر گرفت، تا بستری برای رشد انسان‌هایی با فضیلت و حرفه‌ای فراهم شود.

کلمات کلیدی: تعارض اخلاقی، آموزش، دانشجویان پرستاری، نظریه فضیلت محور.

۱. استاد، دکترای تخصصی آموزش پرستاری، دانشکده پرستاری، مرکز تحقیقات تروما، دانشگاه علوم پزشکی بقیه ا...، تهران، ایران.
 ۲. نویسنده مسئول. دانشجوی دکترای تخصصی آموزش پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه ا...، مربی، عضو هیات علمی، مرکز مراقبت‌های ویژه پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی ارتش، تهران، ایران. nezamzadeh_maryam@yahoo.com

مقدمه

پرستاری به عنوان یک حرفه، فراتر از مجموعه‌ای از مهارت‌ها و تکنیک‌ها است و مراقبت جامع نه تنها باید نیازهای جسمی و روحی بیماران را پوشش دهد بلکه ارزش‌ها و باورهای بیماران را نیز بایستی برطرف نماید. بنابراین این حرفه، با اخلاق آن چنان درآمیخته است که حرفه پرستاری را فلسفه اخلاق پرستاری می‌داند (۱، ۲).

اخلاق در آموزش نیز سبب تضمین فرایند آموزش و یادگیری می‌شود. دانشجویان برای دستیابی و درونی سازی ارزش‌های حرفه‌ای، اخلاقی و اجتماعی پرستاری باید مهارت‌های لازم را از دوران دانشجویی کسب کنند. ارزش‌ها و مقررات اخلاقی مرتبط با آموزش و تربیت به دانشجو کمک می‌کند تا بهترین آموزش را که شایسته آن است، دریافت کند (۳). اخلاق و ارزش‌های اخلاقی سهم قابل توجهی در پیشرفت رفتار و تصمیم‌گیری‌های نهایی در محیط‌های آموزشی و بالینی دانشجویان پرستاری دارند. در شرایط ایده‌آل، محیط آموزشی باید علاوه بر انجام فعالیت علمی، همزمان محیطی را برای رشد و شکوفایی رفتارهای اخلاقی دانشجویان فراهم آورد (۴).

زمانی که تداخلی بین ارزش‌های اخلاقی در موقعیت عمل و انگیزه‌های درونی فرد رخ دهد، تعارض بوجود می‌آید (۲). اثرات مخرب تعارضات بر پرستاران شامل عزت نفس پایین، اضطراب، افسردگی و همچنین در سطوح بالاتر، استرس شغلی است. تعارضات بین پرستاران علاوه بر تاثیرات منفی بر پرستاران، بر سازمان‌ها نیز تاثیر می‌گذارد و در نتیجه افزایش نرخ ترک شغل، روحیه پایین، نارضایتی شغلی بالاتر، بهره‌وری کمتر، خطاهای دارویی در پرستاران و افزایش زمان بستری در بیماران را در پی دارد. علاوه بر محیط‌های بالینی، محیط‌های آکادمیک نیز زمینه را برای ایجاد تعارضات اخلاقی بین اعضای هیئت علمی و نیز بین دانشجویان و اساتید فراهم می‌آورد (۵).

پرستاران، در دوران تحصیل خود با تعارضات اخلاقی فراوانی رو به رو می‌شوند (۶). مطالعات مختلف، تعارضات اخلاقی در آموزش بالینی را متوسط تا شدید گزارش نمودند. مهدی‌پور (۱۳۹۸) در مطالعه‌ی خود بیان کرد که ۹۷٪ دانشجویان پرستاری در دوران آموزش خود

بیش از یک بار، با تعارضات اخلاقی رو به رو شدند و ۴۸٪ آن‌ها نیز بیان کردند که تعارضات اخلاقی آن‌ها حل نشده و به صورت چالش باقی مانده است (۷، ۸). امروزه کارشناسان اخلاقی معتقدند که بایستی حل تعارضات اخلاقی از دوران دانشجویی آغاز شود تا به محض ورود به محیط کار بتوانند با آن مقابله نمایند (۶). در حال حاضر، راهبردهای مؤثر کمی برای مربیان پرستاری وجود دارد تا به دانشجویان پرستاری در زمینه تعارضات اخلاقی بیاموزند و آن‌ها را برای برقراری روابط سالم با همکاران و بیماران خود آماده کنند. پیشنهاد راهبردهای آموزشی می‌تواند به دانشجویان در توسعه اخلاق در محیط‌های کاری کمک کند (۵). نظریه‌های اخلاقی یکی از راهبردهایی است که دستورالعمل‌های موثری را در زمینه ترویج ارزش‌های اخلاقی ارائه می‌دهد.

در فلسفه غربی، در قرن پنجم قبل از میلاد، پیش فرض نظریه اخلاقی و آثاری از آنچه که امروزه به آن اخلاق فضیلت می‌گویند وجود داشت و حدود چند صد سال نادیده گرفته می‌شد. اما در ۴۰ سال اخیر مجدد توجهات را به خود جلب کرده است (۹). سه دسته نظریه‌ی اصلی در اخلاق وجود دارد. که به نظریه‌های وظیفه‌گرای^۱، نتیجه‌گرای^۲ و اخلاق فضیلت محور^۳ دسته بندی شده‌اند. نظریه وظیفه‌گرای که توسط امانوئل کانت^۴ آلمانی معرفی شد، بیان می‌کند که احکام اخلاقی، جهان شمول است و بر عقل و خود مختاری افراد تاکید دارد و افراد بر اساس اقتضای موقعیت، از قواعد آن تبعیت می‌کنند. نظریه نتیجه‌گرای بیشتر بر آثار و نتایج عمل اخلاقی تاکید دارد. بنابراین عملی خوب و مطلوب به شمار می‌رود که منفعت بیشتری به دنبال داشته باشد. نظریه فضیلت محور که ساختار آن در ابتدا توسط ارسطو بیان شد، معتقد است که ما به اصول اخلاقی از پیش مشخص نیاز نداریم بلکه افراد باید بکوشند بر پایه ویژگی‌های فردی، موقعیت‌های اخلاقی مناسب را خلق نمایند. این نظریه از سایر نظریه‌ها جامع‌تر است. زیرا با راهنمایی‌های رفتاری، افراد مسایل اخلاقی را در چارچوب خود مطرح

1. yroecht lacigolotnoed

2. yroecht msinairaitilitu

3. scihte eutriv

4. in-service training (INSET)

و حل می‌نمایند. نظریه فضیلت محور به معنای دیگر در تقابل با دو نظریه وظیفه‌گرایی و نتیجه‌گرایی است. سؤال اساسی در نظریات وظیفه‌گرایی و نتیجه‌گرایی این است که "چه باید بکنیم" حال آن که در نظریه فضیلت‌گرایی، این سؤال، محوری است که "چگونه انسانی باید بشویم" (۱۰). اخلاق فضیلت محور در نظام‌های دینی ریشه‌های کهنه دارد و در آموزه‌های مختلف دینی به آن تأکید شده است. توجه به اخلاق مبتنی بر فضیلت در میان علمای اخلاق اسلامی نیز جزء تعالیم دینی به شمار می‌رود (۱۱). اگرچه تربیت اخلاقی زمان‌بر و طولانی است اما بایستی بر این نکته توجه داشت که بر خلاف نظریه نتیجه‌گرا که بر تربیت بیرونی تأکید دارد در اخلاق فضیلت‌گرا تأکید بر تربیت درونی، رشد و پرورش منش اخلاقی افراد است (۱۲). تمامی اصولی که در هنگام تصمیم‌گیری‌های اخلاقی به کار می‌روند، بر استفاده از عقل اصرار دارند. در واقع، خود عقل را می‌توان به عنوان یک فضیلت دانست (۱۳). فضیلت یک عادت، تمایل و منش یک فرد است که می‌تواند مولد رفتار فرد باشد (۹). به عبارتی می‌توان فضیلت را یک حالت ثابت و پایدار دانست، که در ابتدا از طریق پیروی از الگوهای اخلاقی و آموزش اصول اخلاقی بدست می‌آید (۱۴).

تئوری اخلاقی فضیلت محور بر این اعتقاد است که به منظور ترویج رفتار اخلاقی و به تبع آن اخلاق حرفه‌ای، بایستی در رفتارهای افراد بافضیلت که از جانب سازمان و کارکنان آن به عنوان الگو شناخته شده‌اند، کنکاش شده و در جهت معرفی آن به سایر کارکنان جهت الگوپذیری تلاش شود. بنابراین، می‌توان با ایجاد بستری جهت رشد و نمو فضایل اخلاقی در شکل‌گیری این گونه رفتارها در محیط کار و تداوم آن کوشید (۱۵). فضایل برای تعامل و ارتباطات انسانی و عملکرد جامعه انسانی مفید است و اخلاق فضیلت محور به عنوان رویکردی بر تصمیم‌گیری اخلاقی دلالت داشته و تأثیرات خوبی را در پرستاران به عنوان یک عامل اخلاقی به دنبال دارد. به دلیل آن که در هنگام تصمیم‌گیری اخلاقی، از یک طرف پرستار باید به خوبی عمل کند و از یک طرف از بیمار دفاع نماید به همین دلیل پرستاران با اخلاق، پرستاران با فضیلتی هستند، زیرا میل عمیقی برای رفتار خوب، صرف

نظر از شرایط، دارند و در هنگام تصمیم‌گیری اخلاقی می‌خواهند که احساسات عاطفی خود را از موقعیت اخلاقی جدا کنند تا بهترین تصمیم گرفته شود (۱۳). به همین دلیل از دانشجویان پرستاری انتظار می‌رود با بکارگیری دانش اخلاقی در طی دوره آموزش توانمندی‌های لازم را کسب نموده تا بتوانند در آینده در حل چالش‌های اخلاقی حین مراقبت نقش فعالی داشته باشند و این نقش را از وظایف حرفه‌ای خود به حساب آورند (۱۶). در سال‌های اخیر به دلیل توجه خاص به رعایت تعهدات اخلاقی در آموزش دانشجویان پرستاری، تلفیق آموزش اخلاق حرفه‌ای با آموزش پرستاری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است. تا سبب ترویج ارزش‌های اخلاقی شود (۱۷). بنابراین یافتن استراتژی‌های کاربردی در زمینه آموزش اخلاق در دانشجویان پرستاری اهمیت بسیاری دارد. با وجود مطالعات در زمینه پرستاران فضیلت محور، اهمیت بسط این نظریه از دوران دانشجویی پرستاران احساس می‌گردد اما در این حیطه بحث چندانی صورت نگرفته است. بنابراین مطالعه حاضر تلاش نموده است تا به بررسی اهمیت این نظریه در آموزش دانشجویان پرستاری بپردازد.

روش بررسی

در این مطالعه، مروری با هدف بررسی کاربرد نظریه اخلاقی فضیلت محور در حل تعارضات اخلاقی بر آموزش دانشجویان پرستاری صورت گرفت. محقق در این مرحله برای بررسی متون، به پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر مانند Scops, ERIC, Science PubMed, Medline Direct, Ovid, ProQuest, IranMedex با کلید واژه‌های فارسی تعارض اخلاقی، پرستاران، دانشجویان پرستاری، نظریه فضیلت محور و نظریه اخلاقی و نیز کلید واژه های انگلیسی بدون محدودیت زمانی (تا سال ۲۰۲۲) Ethical Conflict, Nurses, Nursing Students, Virtue Theory and Ethical Theory مراجعه نمود. جهت جستجوی مطالعات مرتبط در همه پایگاه‌های اطلاعاتی ذکر شده از گزینه جستجوی پیشرفته و همچنین از عملگرهای AND, OR جهت ترکیب کلیدواژه‌ها استفاده شد. مطالعاتی انتخاب شدند که به زبان فارسی و انگلیسی بوده و متن کامل آن‌ها در دسترس قرار

مستلزم آن است که سازگاری بین آنچه آموزش داده می‌شود و آنچه دانشجویان واقعاً در عمل می‌بینند وجود داشته باشد. از طریق این برنامه، مربیان از دانشجویان حمایت می‌کنند تا یاد بگیرند به ارزش‌های حرفه‌ای خود وفادار بوده و تصمیمات لازم را، برای رفتار حرفه‌ای در موقعیت‌های سخت اتخاذ کنند. این روش یادگیری به فرد اجازه می‌دهد تا به یک "متفکر خودمختار و مسئولیت پذیر اجتماعی" تبدیل شود که قادر به تصمیم‌گیری اخلاقی در زمان تغییرات سریع اجتماعی باشد. یک رویکرد اخلاقی فضیلت محور در آموزش پرستاری، یادگیرنده محور است و با آموزش به دانشجویان سبب توسعه ارزش‌های فردی و همسویی آن با ارزش‌های حرفه‌ای می‌شود. این رویکرد "قطعه گمشده آموزشی" در اخلاق پرستاری است. مربیان پرستار به طور منطقی فرض می‌کنند که شخصیت اخلاقی، در کلاس درس و با تجربیات بالینی شکل می‌گیرد حتی زمانی که اخلاق فضیلت محور به صراحت آموزش داده نشده باشد. بنابراین اخلاق فضیلت محور باید به عنوان یک بخش ضروری در برنامه‌های آموزش پرستاری در نظر گرفته شود. مربیان نیز باید ارزش‌های دانشجویان پرستاری را با استفاده از استراتژی‌های مبتنی بر تئوری فضیلت محور شکل دهند تا با ارزش‌های این حرفه هماهنگ شوند. دانشجویان در حین پرورش با فضیلت‌های حرفه‌ای به زمان و مراقبت نیاز دارند که این امر مستلزم راهنمایی پرستاران و هم‌تایان با تجربه است که می‌توانند با ایجاد محیط یادگیری به تسهیل آن کمک کنند (۵). همانطور که بیگلی^۱ (۲۰۰۵) بیان کرد: "آموزش فضیلت محور رویکردی پویا و حساس است که با تأثیرگذاری بر قلب‌ها و ذهن‌ها، فراتر از آن چیزی است که برای اخلاق ناب نظری لازم است" (۱۹).

اخلاق فضیلت محور در آموزش دانشجویان پرستاری با استفاده از چهار راهبرد آموزشی: الگوسازی^۲، تفکر انتقادی^۳، روایت و مطالعه موردی^۴ و فرصت‌هایی برای تمرین^۵ صورت می‌گیرد:

1. Begley
2. Role Modeling
3. Critical Reflection
4. Narrative and Case Study
5. Practice

داشت. در ابتدا مطالعات خارجی و داخلی بالغ بر ۱۲۷۶۶۰ مقاله بود، که پس از بررسی مقاله از نظر عنوان و محتوا به ۲۷ مقاله تقلیل و از نتایج آن‌ها در مطالعه استفاده گردید.

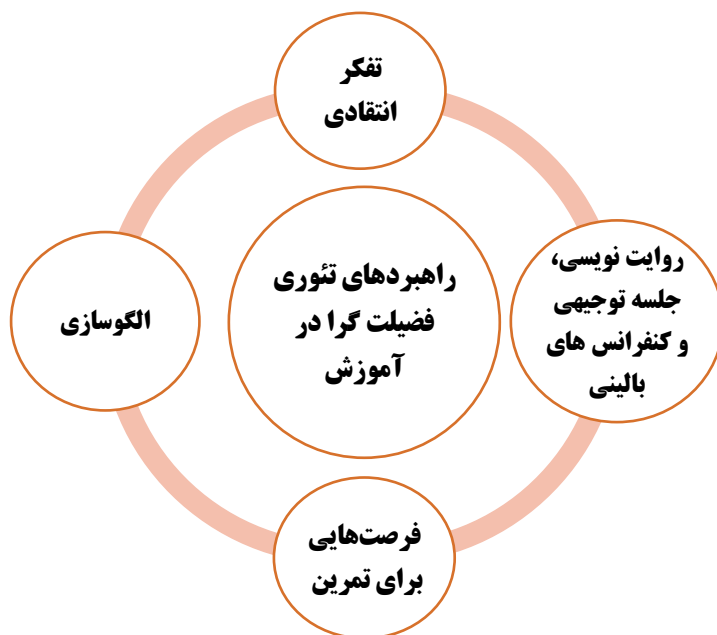
یافته‌ها

یافته‌های حاصل از بازبایی مقالات در ابتدا به اهمیت و آثار نظریه فضیلت محور در آموزش پرستاری پرداخته و در ادامه راهبردهای آموزشی این نظریه را معرفی می‌نماید تا الگوی مناسب عملیاتی برای اساتید و برنامه‌ریزان آموزشی باشد.

امروزه مراقبت‌های پرستاری مبتنی بر اصول اخلاقی در محیط پر تنش بالینی، چالش برانگیز است. زیرا عملکرد اخلاقی به طور مداوم در پاسخ به تغییرات موجود و چالش‌های منحصر به فرد، تغییر می‌نماید. راهبردهای موجود برای پاسخ به این چالش‌ها در دو حیطه کلی آموزش و سیاست قرار می‌گیرند. آموزش پرستاران می‌تواند به درک آنان در شناخت رفتار غیراخلاقی و ایجاد تکنیک‌های ارتباطی مؤثر کمک کند. اجرای سیاست‌های سازمانی نیز در این زمینه مؤثر است. بدیهی است که مربیان پرستاری نیز باید برنامه‌های درسی و استراتژی‌های آموزشی را به نحوی تدوین و اجرا کنند، تا دانشجویان را برای رویارویی مناسب اخلاقی در روابط حرفه‌ای با همکاران خود آماده کنند (۵).

اخلاق فضیلت محور، یک استراتژی است که بیشتر به چگونگی «اخلاقی بودن» یک فرد می‌پردازد تا به نتایج عمل اخلاقی (۱۸). بر این اساس پیش فرض‌های اصلی اخلاق فضیلت محور عبارتند از: (الف) انسانها ذاتاً انگیزه برای خوب بودن دارند. (ب) ایده آل وجود دارد و (ج) فضایل را می‌توان برای دستیابی به "زندگی شکوفا" شناسایی و به کار برد. ارسطو نشان داد که ما فضیلت را با تمرین می‌آموزیم و بهترین تمرین، این است که رفتار خود را با الگوبرداری از رفتار یک فرد با فضیلت، تطبیق دهیم (۵).

در یک برنامه درسی مبتنی بر اخلاق فضیلت محور، دانشجویان یاد می‌گیرند که بدون منفعت شخصی تمرین کرده و ارزش‌های خود را با ارزش‌های جامعه‌ی حرفه‌ای خود هماهنگ کنند. چنین رویکردی

شکل ۱. راهبردهای اخلاق فضیلت محور در آموزش دانشجویان پرستاری

۱- الگو سازی

اخلاقی، ضروری بوده و یکی از مهمترین عوامل تسهیل کننده در رعایت اخلاق حرفه‌ای به شمار می‌رود (۲۲). به دانشجویان پرستاری به طور مداوم آموزش داده می‌شود که از تفکر انتقادی در بالین به عنوان یک استراتژی برای ایجاد شایستگی‌های حرفه‌ای استفاده کنند. این بازاندیشی و خودآگاهی از رفتار فرد برای ارتقای تعاملات محترمانه بین همکاران مهم است. باز اندیشی هنگام عمل از استراتژی‌های مناسب جهت تعمق بر اعمال و اقدامات می‌باشد. بازخورد پس از اقدامات توسط استاد و ارائه نقاط قوت و ضعف دانشجو و ارائه رفتار و راهکار درست چرخه آموزش و یادگیری را کامل خواهد کرد. افراد، عمل مبتنی بر فضیلت و تفکر در اعمال خود را فضیلت دانسته و در نتیجه فضیلت را هدفمند و قابل تأمل می‌دانند. مربیان می‌توانند با این فرآیند به دانشجویان در ایجاد دیدگاه اخلاقی کمک کنند. هنگامی که دانشجویان در تمرینات پرستاری درگیر می‌شوند، از طریق تفکر منتقدانه در اعمال و مقایسه این اقدامات با رفتار پرستار ایده آل، دانشجویان را به سمت رفتار با فضیلت سوق می‌دهند. دانشجویان باید تشویق شوند تا در زمان تعامل با هممتایان،

یکی از راهبردهای اصلی در یادگیری دانشجویان پرستاری تأثیر پذیری از الگوها است و مربیان الگو، دانشجویان را در برابر چالش‌های اخلاقی حمایت می‌کنند نادانسته‌ها را به آنان می‌آموزند و دانسته‌ها را تقویت می‌کنند (۲۰). دانشجویان پرستاری برای شکل‌گیری اخلاق فضیلتی باید عملکرد خود را با پرستار الگو مقایسه کنند. پرستاران الگو تلاش می‌کنند تا به ایده‌آل‌های حرفه‌ای، حتی در چالش برانگیزترین زمینه‌ها، برسند و خودشان را در یک فرآیند مستمر رشد حرفه‌ای قرار دهند. این پرستاران می‌توانند به دانشجویان کمک کنند تا فضایل را درک کرده و در چالش‌های اخلاقی روزمره اعمال کنند. بنابراین دانشجویان نیاز دارند فضایل اخلاقی را در مکان و زمان درست از پرستاران، هممتایان و مربیان با تجربه‌ی خود الگو بگیرند و توسعه دهند (۵). دانشجویان، الگو بودن اساتید در زمینه اخلاقی را یکی از شاخصه‌های مهم استاد ایده‌آل می‌دانند (۲۱).

۲- تفکر انتقادی

توانایی تفکر انتقادی در تصمیم‌گیری صحیح موقعیت‌های

مطالعات موردی که شامل جزئیات واقعی از تجربیات بالینی است، می‌تواند نقطه شروع خوبی برای بحث در مورد مسایل اخلاقی باشد (۱۹). چنین تمرین‌هایی درک اخلاقی دانشجویان را افزایش می‌دهند، زیرا آنها شروع به پرداختن پیچیدگی‌های اخلاقی در بستر مراقبت بهداشتی و روابط انسانی می‌کنند. در این مرحله نیز مربیان باید در بحث‌هایی که از طریق تجزیه و تحلیل مطالعات موردی ایجاد می‌شود، فضای باز و ایمن را ایجاد کنند (۵).

۴- فرصت‌هایی برای تمرین

رشد اخلاقی فرآیندی پویا است بنابراین خو گرفتن به فضایل از طریق تمرین، در زمان طولانی شکل می‌گیرد و این مفهوم از عمل، به عنوان راهکاری برای رشد فضیلت بارها و بارها در متون مطرح شده است (۲۳، ۲۴). اگرچه افرادی که به سمت پرستاری کشیده می‌شوند، ویژگی‌های مشترکی مانند نوع دوستی، مراقبت و همدلی دارند، اما این تمایلات طبیعی به تنهایی نمی‌تواند در بسیاری از موقعیت‌های بالینی برای کار در مسیر پیچیده اخلاقی کافی باشد (۱۸). یادگیری فضیلت یک تمرین شناختی است و دانشجویان باید یاد بگیرند که چگونه احساسات خود را کنترل کنند (۱۹). آن‌ها می‌توانند حتی در شرایط چالش‌برانگیز به روش‌های خاصی عمل کنند. بنابراین تمرین در محیط‌های آکادمیک زمانی آغاز می‌شود که دانشجویان، درگیر کار گروهی با همسالان خود شوند و با اساتید، مربیان بالینی و پرستاران شاغل در تعامل قرار گیرند. تعامل با سایر دانشجویان، اساتید و پرستاران فرصت‌های عالی برای تمرین در این زمینه فراهم می‌کند، اما دانشجویان به استراتژی‌های مناسب زمینه‌ای برای توسعه مهارت‌های خاص نیاز دارند. به عنوان مثال، مربیان پرستاری می‌توانند محیط‌های یادگیری اخلاقی را برای دانشجویان ایجاد کنند تا مهارت‌های ارتباطی خود را به کار ببرند و صریحاً این مهارت‌ها را با ترویج اخلاق در محیط کار مرتبط کنند. این تجربیات، در محیط‌های بالینی یا دانشگاهی، باید به گونه‌ای طراحی شوند که تا حد امکان به واقعیت نزدیک باشند تا دانشجویان تمرین کنند و زمانی که وارد روابط اخلاقی با دیگران شدند، در

اساتید و پرستاران بالینی نیز تفکر انتقادی داشته باشند، تا مشخص شود که آیا رفتار آنها با رفتار پرستار ایده آل قابل مقایسه است یا خیر. به طور دقیق‌تر، دانشجویان باید از خود بپرسند «آیا اکنون مانند الگو رفتار می‌کنند؟» برای این منظور، انجام تفکر انتقادی در دانشجویان می‌تواند احتمال انجام رفتار اخلاقی را افزایش دهد. یکی دیگر از اهداف تفکر انتقادی این است که یک واکنش سازنده‌تر نسبت به اشتباهات خود ایجاد کنیم و این امر تنها در یک محیط امن و حمایت‌کننده می‌تواند رخ دهد. مربیان باید از دانشجویان طی تفکر انتقادی در مسائل اخلاقی حمایت کرده و زبان و مفاهیم اصلی اخلاق فضیلت محور را با اصطلاحاتی مانند اخلاق، منش، فضیلت و ادراک اخلاقی شناسایی کنند. اگر دانشجویان بخواهند ویژگی‌های مطلوب یک متخصص با فضیلت را توسعه دهند، باید فرهنگ تعامل همراه اعتماد با اساتید را شکل دهند. در کنار ایجاد این احساس، باید از کلاس درس به عنوان بستر اخلاقی، همراه با راهبردهای آموزشی دیگر که تفکر انتقادی را ترویج می‌دهند، نیز استفاده شود (۵).

۳- روایت نویسی و مطالعات موردی

روایت و مطالعه موردی در زمینه رفتار حرفه‌ای می‌تواند موثر باشد. مربیان پرستاری می‌توانند دانشجویان را در روایت‌های اخلاقی غوطه ور کنند تا رفتار حرفه‌ای یک پرستار را نشان دهند. این امر مستلزم نگاهی نقادانه به روایاتی است که پرستاران درباره عملکرد خود می‌گویند. این داستان‌ها می‌تواند از موقعیت‌های اخلاقی و رفتار حرفه‌ای پرستاران در بالین باشد و دانشجویان می‌توانند این داستان‌ها را درونی نمایند و در نشان دادن استانداردهای حرفه‌ای، حتی در موقعیت‌های چالش‌برانگیز، به دانشجویان کمک کند. برای مثال، خواندن روایت‌هایی که از دیدگاه بیمار نوشته شده است به دانشجویان کمک می‌کند تا حساسیت اخلاقی را توسعه داده و درک کنند که چگونه زمینه و ارتباط با بیماران می‌تواند بر عملکرد اخلاقی تأثیر بگذارد. همچنین می‌توان دانشجویان را تشویق کرد که داستان‌هایی را، از کارآموزی‌های خودشان بنویسند و در مورد آنها تأمل کنند و تعامل خود را با همکاران پرستار بررسی نمایند.

هنگام مواجهه با چالش‌های اخلاقی به طور مؤثری رفتار نمایند. اساتید می‌توانند با ایجاد فرصت، دانشجویان را تشویق کنند تا ویژگی‌ها و عادات شخصی که در محیط‌های کاری می‌تواند کمک کننده باشد، را درونی نمایند. کاوش در خود، فرهنگ توجه مثبت، انواع تکنیک‌های ارتباطی خاص برای افزایش فضایل اخلاقی، از قبیل شبیه سازی سناریوهای پرچالش، تمرین مکالمات و پاسخ‌های سازنده در تعارضات، دانشجویان را به یادگیری و بکارگیری عادات جدید تشویق می‌کند (۵).

چالش‌های نظریه فضیلت محور

طبق تعریف فضایل، آرمان‌هایی هستند که دستیابی به آنها تقریباً غیرممکن است. رشد فضایل می‌تواند یک عمر طول بکشد بنابراین موفقیت در کسب فضایل با ویژگی‌های شخصیتی و عوامل زمینه‌ای متفاوت، مرتبط است. علاوه بر این، رویکرد اخلاق فضیلتی ممکن است نتواند به موارد جدی تنش‌ها و خشونت‌ها در محل کار رسیدگی کند. راهبردهایی که متکی به تعهد فرد به فضیلت هستند، بدون استفاده همزمان از سیاست‌ها و برنامه‌های آموزشی مؤثر در سطح سازمانی، نمی‌توانند موفق باشند. روابط پایدار و سالم مستلزم تعهد متقابل است و برخی از ویژگی‌های ریشه‌دار در فرهنگ پرستاری می‌تواند چنین رفتارهایی را دست نیافتنی کند. الگوهای نامناسب اخلاقی، تعامل منفی در میان پرستاران، بی میلی عمومی به الگو برداری و واکنش‌های عاطفی، به حفظ وضعیت موجود دامن می‌زنند. فضیلت مستلزم یک فرآیند طولانی برای رشد و بلوغ اخلاقی است و ارزیابی پیشرفت فردی در این زمینه دشوار است (۵). می‌توان برای رفع این چالش‌ها با توجه به شرایط آموزشی و سنوات تحصیلی دانشجویان همزمان از نظریه‌های مختلف اخلاقی که زمان بر نیستند مانند نظریه نتیجه‌گرا، در کنار این نظریه استفاده نمود تا آن را جبران و تعدیل نماید. همچنین در دانشجویانی که تفکر انتقادی در آن‌ها پرورش نیافته، اجرای این نظریه پس از آموزش تفکر انتقادی به تعویق افتد.

با توجه به یافته‌های فوق، شایان ذکر است که موضوع مهم و اصلی، تنها آموزش و رعایت اخلاق حرفه‌ای نیست بلکه مدیریت و حل صحیح تعارضات است به نحوی که اگر تعارضی با درایت و به موقع حل شود، می‌تواند دانشجویان را توانمند ساخته و راه‌های خلاقانه‌ای برای حل مشکلات اخلاقی در دوران کاری به ارمغان آورد. دانشجویان برای تعالی تحصیلی تلاش می‌نمایند و نگرش و شایستگی حرفه‌ای شدن در آن‌ها شکل می‌گیرد. شایستگی اخلاقی بخش ضروری صلاحیت حرفه‌ای در همه متخصصان مراقبت بهداشتی می‌باشد.

بحث

در متون پرستاری سال‌های اخیر، بر نقش و اهمیت اخلاق برای پرستاری تاکید شده است. یک دلیل کلی برای این موضوع آن است که بدانیم ما می‌خواهیم خوب پرستاری کنیم یا پرستار خوبی باشیم (۱۴). در بررسی‌های صورت گرفته، نشان داد که آموزش اخلاق در پرستاری به منظور افزایش توانایی در حل معضلات اخلاقی و کسب هویت حرفه‌ای ضروری است. از سویی چالش‌های آموزش اخلاق مانند عدم وجود اساتید متخصص در زمینه آموزش اخلاق در پرستاری دیده می‌شود. همچنین عواملی مانند ویژگی‌های شخصیتی، ارزش‌ها و کمبود آگاهی بر آموزش اخلاق حرفه‌ای پرستاری موثر است ارزش‌های حرفه‌ای و فردی دانشجویان با گذشت زمان و آموزش‌های مرسوم دچار تغییر می‌شود. تجربیات بالینی، الگوپذیری از رفتار اساتید و کارکنان درمانی و همچنین سخنرانی‌های رسمی در مورد اخلاق حرفه‌ای همگی مبنای تحولات فردی در زمینه اخلاق حرفه‌ای می‌باشد. بنابراین شیوه‌های آموزش اخلاق مانند پرورش تفکر انتقادی، آموزش بین رشته‌ای، بحث گروهی و همچنین استفاده از مدل‌های تصمیم‌گیری اخلاقی مانند تئوری فضیلت محور در نظام آموزش پرستاری در ایران ضروری است (۲۵).

اگر از اخلاق فضیلت محور به عنوان چارچوب اخلاقی برای

بیشتری داشته و حرفه‌ی پرستاری، از این نظریه می‌تواند بیشترین بهره را بگیرد (۱۴). از سویی دیگر، مدیران پرستاری می‌توانند با اشاعه‌ی اخلاق حرفه‌ای و درک رفتارهای اخلاقی پرستاران بافضیلت، در اجرای این سیاست‌ها همراه و همگام باشند (۱۵). به عبارتی فضایل اخلاقی ستون یک مراقبت با کیفیت در پرستاری است. خصایصی مانند خلاقیت، شهود، تأمل، بی طرفی، استقامت، فروتنی و صداقت همه از فضیلت‌های ایده آل یک پرستار حرفه‌ای خوب در آموزش بالینی پرستاری هستند (۲۶).

نتیجه گیری

این مطالعه با هدف بررسی نظریه اخلاقی فضیلت محور بر حل تعارضات اخلاقی دانشجویان پرستاری از جنبه‌های مختلف آثار و روش‌ها عملیاتی مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد با توجه به تغییرات شگرف در حرفه پرستاری لزوم توجه به آموزش اخلاق بیش از پیش مورد توجه است و اجرای این نظریه می‌تواند از تعارضات اخلاقی مطرح در دوران آموزشی پیشگیری و تا حدود زیادی آثار منفی آن را مرتفع سازد. تا پرستاران با صلاحیت حرفه‌ای با توانمندی بالا در تفکر انتقادی، تصمیم گیری بالینی و استدلال اخلاقی تربیت شوند. بی شک نظام آموزش پرستاری با توسعه آموزش اخلاق می‌تواند سهم عظیمی در پیشبرد صلاحیت حرفه‌ای این رشته داشته باشد. با وجود آن که مطالعات معدودی در زمینه کاربرد این نظریه در حل تعارضات پرستاری و به خصوص تعارضات اخلاقی در آموزش دانشجویان پرستاری وجود داشت. اما در این بررسی‌ها، فیلسوفان نظریه‌های اخلاقی، نظریه‌ی فضیلت محور را یکی از کامل‌ترین نظریه‌ها در حوزه اخلاق می‌دانند. فضیلت‌گروان معتقدند که قدیسان و الگوهای اخلاقی، بیشتر به ما اخلاق آموخته‌اند و ما را اخلاقی کرده‌اند. وجود الگوهای اخلاقی در جامعه، سبب می‌شوند که به زندگی اخلاقی دست یابیم. بنابراین این نظریه می‌تواند راهنمای خوبی برای مدیران و مربیان آموزشی در حوزه پرستاری باشد تا با استفاده از این نظریه مسایل اخلاقی موجود در

آموزش مراقبت پرستاری استفاده شود، دانشجویان می‌توانند با انتخاب الگوهای مناسب اخلاقی در محیط آموزشی و همچنین تشکیل بحث‌های گروهی مبتنی بر تفکر انتقادی و طوفان‌های مغزی^۱ با بررسی معضلات اخلاقی تجربه شده و مدیریت مناسب، در این موقعیت‌ها، باعث یادگیری بهتر و نهادینه شدن فضایل اخلاقی در دانشجویان پرستاری شود و نگرش آنان را به فضیلت تبدیل نماید. زیرا این نظریه اخلاقی چگونگی تزکیه اخلاقی را نشان می‌دهد. بنابراین چنین فضایی برای درک و توجیه تصمیمات و هدایت اعمال، ضروری است، اقداماتی مانند گوش دادن به بیمار و درک نگرانی‌ها و توجه به نیازهای بیمار و پاسخ دادن به این نیازها در اولویت هستند (۲۶).

فضایل اخلاقی یک نسخه قوی، راهنمای عملیاتی و جایگزینی قابل قبول و قابل دوام برای عمل بالینی در پرستاری است. رویکرد فضیلت محور با سه ویژگی: ۱- اعمال فضایل اخلاقی مانند شفقت ۲- استفاده از قضاوت و ۳- استفاده از خرد اخلاقی شامل ادراک اخلاقی، حساسیت اخلاقی و ابتکار اخلاقی همراه است (۲۷). تئوری اخلاق فضیلت محور بر این اعتقاد است که جهت ترویج رفتار اخلاقی و به تبع آن اخلاق حرفه‌ای، کنکاش در رفتارهای افراد با فضیلت جهت الگوپذیری، که از جانب سازمان و کارکنان به عنوان اسوه و الگو معرفی می‌شوند، می‌تواند راهگشا باشد (۱۵).

فضایل می‌تواند با توجه به نقش افراد مانند شفقت، صداقت و صبر یا در بستر اجتماع شامل عدالت، قاطعیت، اعتدال و بردباری شکل گیرد. فضایل از نظر اخلاقی صفات شخصیتی عالی هستند، که به مردم کمک می‌کند تا زندگی اخلاقی خوبی داشته باشند و سزاوار تحسین دیگران قرار گیرند. استفاده از فضایل اخلاقی، به ویژه در مورد فضایی مانند مهربانی در کار با افرادی که در مانده و آسیب پذیر هستند، اهمیت ویژه‌ای دارد (۲۷). بنابراین استفاده از نظریه فضیلت محور به دلیل آن که پرستاران نسبت به سایر اعضای تیم درمان، استقلال بیشتر و ارتباط فراوانی با بیماران دارند کاربرد

1. Brain storming

دیدگاه نظریه اخلاقی فضیلت محور در حل تعارضات اخلاقی ...

حین آموزش پرستاری را شناسایی و حل نمایند و رفتارهای حرفه‌ای را در این حوزه ارتقا دهند. پیشنهاد می‌گردد در مطالعات مداخله‌ای به بررسی تاثیر اجرای راهبردهای تئوری فضیلت محور در آموزش پرستاری پرداخته شود.

تعارض منافع

بدین وسیله نویسندگان تصریح می‌نمایند که هیچ گونه تضاد منافی در خصوص مقاله حاضر وجود ندارد.

منابع

1. Naseri-Salahshour V, Sajadi M. Ethical challenges of novice nurses in clinical practice: Iranian perspective. *International nursing review*. 2019;67(1):76-83 .doi: 10.1111/inr.12562.
2. Araghian Mojarad F, Hosseini Karnami SH, Malekzadeh R, Assadi T, Khazae-Pool M, Abedi G, et al. Nurses' Experiences of Moral Conflicts in the Educational and Medical Centers of Mazandaran University of Medical Sciences in 2019. *Journal of Religion and Health*. 2021;9(1):24-36. [persian]
3. Boozaripour M, Abbaszadeh A, Shahriari M, Borhani F. Ethical values in nursing education: literature review. *Electronic Journal of General Medicine*. 2018;15(3). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.
4. Jahanshahi R, Rajabpur MA, Chorli F, sanagoo a, Jouybari L, Rezapour Esfahani M. Ethical challenges in the clinical and educational environment of the university based on the experiences of nursing and midwifery students. *Education and ethics in nursing*. 2018;7(1):383-90. doi:10.52547/ethicnurs.7.1.2.383.[persian]
5. Russell MJ. Teaching civility to undergraduate nursing students using a virtue ethics-based curriculum. *Journal of Nursing Education*. 2014;53(6):313-319. doi: 10.3928/01484834-20140512-03.
6. Hassanzadeh Naeini M, Nasiriani K, Fazljoo SE. Moral Courage of the Nursing Students of Yazd University of Medical Sciences, Iran. *Iran Journal of Nursing*. 2020;33(127):35-44.[persian]
7. Mehdipour Rabori R, Dehghan M, Nematollahi M. Nursing students' ethical challenges in the clinical settings: A mixed-methods study. *Nursing ethics*. 2019;26(7-8):1983-91. doi: 10.1177/0969733018810766.
8. Escolar-Chua RL. Moral sensitivity, moral distress, and moral courage among baccalaureate Filipino nursing students. *Nursing ethics*. 2018;25(4):458-69. doi: 10.1177/0969733016654317.
9. Annas J. Virtue ethics. *The Oxford handbook of ethical theory*. 2006:515-36.doi: 10.1093/0195147790.003.0019.
10. Nikkhal Farkhani Z, Rahimniya F, Kazemi M, Shrazi A. An Analysis of Nurses Ethical Behavior toward Persons Accompanying a Patient Based on the Theory of Virtue Ethics. *Journal of Qualitative Research in Health Sciences*. 2015;4(4):363-76.[persian]
11. Eslami S H. Virtue - Based moral and its relation to Islamic moral. *Ethical research journal*. 2008;1:1-22.[persian]
12. Zahabioun Sh, Kalbasi A, Khoroshi P. Clarify and recognition the consequentialism ethics approach. 4th international conference on research in engineering science and technology. 2016:1-10.[persian]
13. Arries E. Virtue ethics: an approach to moral dilemmas in nursing. *Curationis*. 2005;28(3):64-72. doi: 10.4102/curationis.

- v28i3.990.
14. Newham RA. Virtue ethics and nursing: on what grounds? *Nursing Philosophy*. 2015;16(1):40-50. doi: 10.1111/nup.12063.
  15. Nikkhah Farkhani Z, Rahimnia F, Kazemi M, Shirazi A. Modeling the ethical behavior of nurses using the theory of virtue ethics. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. 2015;7(6):29-48.[persian]
  16. Sabet Sarvestani R, Khani Jaihooni A, Fereidouni Z, Moradi Z, Amirkhani M, Karimi S. The Effect of Teaching Ethical Principles through Role Playing on Nursing Students Internship Skills. *Journal of Teb vs Tazkiyeh*. 2017;26(3):159-70.[persian]
  17. Rashidi k, Sanagoo a, Akrami F, Leila j. The Use of the Newly Deceased Patient in Clinical Skills Education: Its Ethical Challenges. *J Educ Ethics Nurs*. 2020;9(1):63-9. doi: 10.52547/ethicnurs.9.1.2.63.[persian]
  18. Sellman D. What makes a good nurse: Why the virtues are important for nurses: Jessica Kingsley Publishers; 2011.
  19. Begley AM. Facilitating the development of moral insight in practice: teaching ethics and teaching virtue. *Nursing Philosophy*. 2006;7(4):257-65. doi: 10.1111/j.1466-769X.2006.00284.x.
  20. Mokhtari Noori J, Ebadi A, Alhani F, Rejeh N. Spirituality-based education by role model nursing instructors: a qualitative study. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. 2013;6(3):84-93. [persian]
  21. Salarvand S, Yamani N, Kashani F, Salarvand M, Ataei M, Hashemi Fesharaki M. Nursing Students' Perception of Ethical and Professional Characteristics of an Ideal Faculty Member: A Qualitative Study. *Iranian Journal of Medical Education*. 2015;15:481-94.[persian]
  22. Dehghani A, Eslamiakbar R, Rahimi E, Abbasi Jahromi A, Khaki S. Evaluation of the facilitating factors of professional ethics compliance in nursing practice. *Journal of Clinical Nursing and Midwifery*. 2017;6(1):19-29.[persian]
  23. Armstrong A. *Nursing ethics: a virtue-based approach*: Springer; 2007.
  24. Begley AM. Practising virtue: a challenge to the view that a virtue centred approach to ethics lacks practical content. *Nursing Ethics*. 2005;12(6):622-37. doi: 10.1191/0969733005ne832oa.
  25. Abbasszadeh A, Torabi M, Borhani F, Shamsaei F. The position of ethics education in the Iranian nursing education system. *Bioethics*. 2015;17(5):117-46.[persian]
  26. Falcó-Pegueroles A, Rodríguez-Martín D, Ramos-Pozón S, Zuriguel-Pérez E. Critical thinking in nursing clinical practice, education and research: From attitudes to virtue. *Nursing Philosophy*. 2021;22(1):e12332. <https://doi.org/10.1111/nup.12332>.
  27. Armstrong AE. Towards a strong virtue ethics for nursing practice. *Nursing Philosophy*. 2006;7(3):110-24 doi: 10.1111/j.1466-769X.2006.00268.x.

Presenting the View of Virtue-Based Ethical Theory in Resolving Ethical Conflicts in Nursing Education: Review Study

H. Mahmoudi¹, M. Nezamzadeh^{2*}

Abstract

Background and objective: The educational and clinical environments of nurses are full of moral conflicts and the instructors and professors of nursing education in this environment are trying to make the students professional based on ethics. In this regard, virtue-based ethical theory can be a suitable ethical framework for teaching nursing students. With this aim, the virtue-based ethical theory in solving ethical conflicts in nursing students' education was investigated in a review study.

Methods and Materials: This article is a review type and to identify related studies, search in reliable databases PubMed, Medline Scops, ERIC, Science Direct, Ovid, ProQuest, IranMedex with Farsi and English keywords moral conflict, education, students Nursing, Virtue Theory, and Ethical Theory Ethical Conflict, Nurses, Nursing Students, Virtue Theory and Ethical Theory was done without time limit. Studies were selected that were in Farsi or English and their full text was available. Finally, 27 articles were selected from 127,660 articles.

Results: The virtue-oriented ethics approach in nursing education is learner-oriented, and its goal is to provide nursing students with ethics-based education that develops personal values and aligns with professional values. Virtue-oriented ethics in the education of nursing students are carried out with four educational strategies: modeling, critical thinking, case study, and opportunities for practice.

Conclusion: Virtue requires a dynamic and long process of moral growth and maturity. It is difficult to evaluate individual progress in this field, but in the education of nursing students, it can be considered as an approach to cultivate the moral qualities and character of future nurses, to provide a platform for the growth of virtuous and professional human beings.

Keywords: Ethical Conflict, Education, Nursing Students, Virtue Theory

-
1. PhD, Professor in Nursing Education, Trauma Research center. Nursing faculty Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran.
  - 2* Corresponding Author, PhD Student in Nursing, Baqiyatallah University of Medical Sciences. Instructor, Faculty Member, Department of Critical Care Nursing, AJA University of Medical Sciences, Tehran, Iran. nezamzadeh_maryam@yahoo.com